

Tartu Ülikooli eetikakeskuse nägemus hea kooli hindamisest

Praegu käibel olevad mõõtmisviisid ja -vahendid **ei hinda kooli kui tervikut**, mõõdetakse ainult õpilaste õpitulemusi. Kui arvesse ei võeta õpilase algtaset, ei saa midagi öelda kooli panuse kohta õpitulemuste saavutamisel. Teiseks ei ole heade õpitulemuste saavutamine kooli ainus eesmärk. Seetõttu on hindamine, mis keskendub ainult õpitulemustele, liiga kitsas.

Koolide puhul tuleks hinnata seda, kuidas kool kui tervik täidab riikliku õppekava üldosas kirja pandud õppe- ja kasvatusesemärke – õpilaste harimist ja kasvatamist. Õppekava üldosas on välja toodud õppe- ja kasvatustöö eesmärkide loetelu, millest tuleks kooli headuse hindamisel lähtuda. Vaatame seda nt põhikooli näitel:

Hea põhikool

- aitab kaasa õpilaste kasvamisele loovateks, mitmekülgseteks isiksusteks, kes suudavad ennast teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus
- aitab kaasa õpilase eakohasele tunnetuslikule, kõlbelisele, füüsilisele ja sotsiaalsele arengule ning tervikliku maailmapildi kujunemisele
- aitab õpilasel jõuda selgusele oma huvides, kalduvustes ja võimetes
- loob turvalise, positiivselt mõjuva õpikeskkonna (see on vahend teiste eesmärkide saavutamiseks)
- kindlustab põhiliste väärtushoiakute kujunemise
- aitab kaasa üldpädevuste ja valdkonnapädevuste kujunemisele

Kooli headuse hindamisel tuleks arvestada erinevaid aspekte:

1) õpitulemused (kas õppimine on tulemuslik, kas õppetulemused on head). Oluline on mõõta lisaväärtust, mida kool annab heade õpitulemuste saavutamisel (õpetajatöö metoodika, kooli pakutavad õppimist toetavad tegevused alates andekatega ja mahajääjatega tegelemisest, õpimentorite rakendamisest kuni lastevanemate koolitamiseni)

2) osalemine (kohalkäimine, väljalangevus)

3) õppeprotsess (kas/kuidas see toetab individuaalset arengut, õpilase erinevate andekuste avastamist ja toetamist; kas õpilane on õppeprotsessis aktiivne subjekt, kes ise seab endale eesmärged; kas õpilaste huvi õppimise vastu hoitakse alal ja edendatakse; kas õpilastel kujuneb adekvaatne enesehinnang ja eneseusk; kuidas toetatakse loovuse, kriitilise mõtlemise, väljendus- ja arutlusoskuse jt arengut; kuidas arvestatakse õpilaste erivajadustega)

4) tulemuslik ja kaasav juhtimine (kas kooli juhtimine on avatud, innustav ja kaasav; kas ressursse on optimaalselt kasutatud)

5) hindamisviisid (kas kujundava hindamise põhimõtteid rakendatakse; kuidas toimub tagasisidestamine, kas õpilased ja õpetajad saavad oma tööle asjalikku tagasisidet)

6) distsipliinipoliitika (milliseid distsiplineerimismeetodeid kasutatakse, kuidas need toetavad väärtushoiakute kujunemist)

7) koostöö ja suhted eri partnerite vahel (koolimeeldivus; kas suhted eri osapoolte vahel on head; kas toimib koostöö õpetaja-õpilane, õpetaja-õpetaja, õpetaja-juhtkond, õpetaja-lapsevanem, õpetaja-tugipersonal, kool-kogukond tasemetel)

8) ühised tegevused (kas kooli eri osapooli ühendab tugev oma kooli tunne; kas huvitegevused on mitmekesised)

9) kooli füüsiline ja vaimne keskkond (koolimeeldivus kui madala stressiga omandatud teadmised; kas kool on turvaline paik; millised on koolis valitsevad suhted; kas õpilastele meeldib koolis käia; kuidas tegeletakse kiusamisega; kas propageeritakse tervislikke eluviise;

kas koolis on olemas sportimisvõimalused; kas pakutav toit on tervislik; kui esteetiline ja funktsionaalne on kooli ruum)

10) koolil on sõnastatud ühised eesmärgid, millest kõik on teadlikud ja mille täitmise poole püüeldakse, toimub teadlik väärtusarendus.

Kui heal koolil on nii palju erinevaid aspekte, siis on selge, et ka hindamisvahendid peavad olema mitmekesised. Kõiki neid aspekte ei saa mõõta ühe mõõdupuuga. Kõiki aspekte ei saa mõõta kvantitatiivselt. Mõõta tuleks arengut ja eri osapoolte panust. Tuleb täiustada andmekogumisviise, lisada eelkõige kvalitatiivseid andmekogumise meetodeid (tunni- ja vahetunni, kooliürituste vaatlus, intervjuud, fookusgrupid jne).

Miks on oluline, et hinnataks kõiki neid ülal välja toodud hea kooli erinevaid aspekte? Hindamine motiveerib koole nende asjadega tegelema, tunnustab asjade eest, mida soovitakse saavutada, võimaldab häid koole teistele eeskujuks seada ning häid praktikaid levitada. Väheoluline pole ka see, et adekvaatne hindamine annab lastevanematele parema ja mitmekesisema pildi koolidest, võimaldades neil valida sobiva kooli ja suunates ka lapsevanemaid ja kogukonda mõtlema hariduse eesmärkidest laiemalt kui kitsalt heade õpitulemuste saavutamisest.

Võib-olla võiks uuest hindamismudelitest rääkida kui **kooli kujundavast hindamisest**. Kui koolis kasutame õpilaste hindamisel kujundavat hindamist, siis peame sama meetodit kasutama ka kooli hindamiseks. Kujundav hindamine ei tähenda, et koole reastada ei saa. Lõpuks võib ikka toimuda kokkuvõttev hindamine, kus koolid paigutuvad ka absoluutskaalale, kuid arvesse tuleb võtta suuri individuaalseid erinevusi ja toetada arengut. Tähtsam kui koolide reastamine on aga individuaalne tagasisidestamine ja koolide arengu motiveerimine.

Kui teaksime juba praegu, kuidas neid hea kooli eri aspekte mõõta saaks, ei oleks vaja mingeid tegevusi planeerida. Meile tundub aga, et senisest sobivamate hindamisvahendite leidmine on suur töö. Ja et sellel on 3 erinevat etappi, mille tooksime siin välja:

1. **Hea kooli erinevates aspektides kokkuleppimine.** Hea kooli erinevad aspektid tulenevad õppekavas sätestatud kooli eesmärkidest. Need tuleb aga sõnastada erinevalt põhikoolile, gümnaasiumile, kutsekoolile ja lasteaiale. Eesmärgid tuleb tõlkida konkreetseteks tegevusteks, milles osalevad erinevad osapooled, sest hea kool sünnib erinevate osapoolte – juhtkonna, õpetajate, õpilaste, lapsevanemate, koolipidaja ja kogukonna – koostöös.
2. **Kuidas koolide headust hinnata?** Kui hea kooli erinevad aspektid on sõnastatud, saab hakata arutlema, mis on indikaatorid, mis näitavad, et need aspektid on olemas, et kool täidab hea kooli kriteeriume. Millised andmekogumisviisid on sobivad? Tuleb vaadata üle, millised andmed on praegu koolide kohta olemas, millised andmed vajavad täiendamist ning mida tuleks muuta andmekogumisviisides (millised andmed peaksid olema kogutud tsentraalselt). Samuti tuleb välja töötada viis, kuidas hinnata koolide arengut, võttes arvesse seda, et iga kool alustab erinevalt lähteasendusest.
3. **Kuidas häid koole esile tõsta?** Tuleb töötada välja Eesti koole motiveeriv ning avalikku arvamust mõjutav koolide tunnustussüsteem, mis tunnustaks koolide tegevust õppekavas sätestatud õppe- ja kasvatustöö eesmärkide täitmise eest.